

CHÀO MỪNG THĂNG LONG - HÀ NỘI NGÀN NĂM VĂN HIẾN, ANH HÙNG VÀ HOÀ BÌNH HỮU NGHỊ

GS. AHLĐ Vũ Khiêu
Viện Khoa học Xã hội Việt Nam

Lý Thái Tổ, vị hoàng đế anh minh, đã chọn mảnh đất hoàn chỉnh này để làm Thủ đô cho một dân tộc luôn kiên cường bất khuất, chiến đấu cho độc lập dân tộc và danh dự của Tổ quốc, cho tự do và hạnh phúc của nhân dân, cho hòa bình và hữu nghị trên toàn nhân loại.

Việc tôn vinh sự nghiệp ngàn năm không chỉ dừng lại ở Lý Công Uẩn và vương triều Lý mà còn hướng về các anh hùng hào kiệt, cùng các sự kiện lịch sử vẻ vang với những tên tuổi bất diệt từ Lý Thường Kiệt, Trần Hưng Đạo, Lê Lợi, Quang Trung và kết tinh lại ở Hồ Chí Minh, biểu tượng của tâm hồn dân tộc trong thời đại ngày nay. Thủ đô cũng như toàn quốc không chỉ nhìn lịch sử từ *Chiếu dời đô* mà còn làm sống lại những truyền thống quang vinh từ thời đại vua Hùng. Kỷ niệm 1000 năm Thăng Long, chúng ta cùng tiếp thu những bài học của ông cha trong việc gạt bỏ những cái lỗi thời, phát huy những nhân tố tích cực để truyền thống luôn luôn thúc đẩy mạnh mẽ mọi suy tư, tình cảm và hành động của chúng ta trong sự nghiệp ngày nay.

Tổ tiên ta suốt bốn ngàn năm lịch sử và qua 1000 năm Thăng Long - Hà Nội đã để lại cho con cháu những bài học vô giá để tồn tại và phát triển. Không thể nêu lên mọi phẩm chất tốt đẹp của ông cha, chúng ta chỉ có thể cùng nhau tập trung vào một vài đặc trưng coi như cơ bản nhất đã kết tinh lại ở Thăng Long - Hà Nội bao trùm lên mọi con người trên lãnh thổ Việt Nam và nổi bật lên ở Thăng Long - Hà Nội, Thủ đô của cả nước. Tôi xin nêu lên 3 đặc trưng sau đây:

Hà Nội là trung tâm văn hiến của Việt Nam.

Vì sao toàn thể nhân dân ta gọi thủ đô của mình là Thăng Long ngàn năm văn hiến? Phải chăng văn hiến là đặc trưng đầu tiên và cơ bản nhất mà với nó, Thăng Long xứng đáng là thủ đô của toàn quốc.

Phải chăng chính vì thế mọi người Việt Nam dù ở nơi tận cùng của đất nước, dù sinh sống ở những nơi xa xôi cách Tổ quốc hàng vạn dặm, vẫn luôn luôn thương nhớ Thăng Long:

*Từ thuở mang gươm đi mở cõi
Ngàn năm thương nhớ đất Thăng Long.*

Thương nhớ Thăng Long tức là thương nhớ mảnh đất tiêu biểu cho nền văn hiến lâu đời của dân tộc. Thương nhớ Thăng Long tức là thương nhớ trung tâm của Tổ quốc, tiêu biểu cho truyền thống bất diệt qua hàng ngàn năm phát triển của dân tộc.

Nói đến văn hiến Việt Nam trước hết là nói tới hai thành phần cốt lõi của nền văn hiến ấy:

Một là *tình yêu thương sâu sắc và mãnh liệt* của con người Việt Nam đối với gia đình, làng xã, Tổ quốc và mở rộng đối với toàn thể nhân loại và mỗi con người.

Hai là *trí tuệ của một dân tộc*. Đó là truyền thống của một dân tộc thông minh và sáng tạo, nhận thức được con đường phát triển tất yếu của cả cộng đồng và cá nhân trước mọi thử thách của thiên tai và địch họa.

Sự kết hợp hai nhân tố *tình thương* và *trí tuệ* ấy tạo nên cốt lõi của nền văn hiến Việt Nam. Đó là hai điều kiện đầu tiên để tồn tại và phát triển của cả cộng đồng và của mỗi con người Việt Nam.

Hà Nội tiêu biểu cho chủ nghĩa anh hùng dân tộc.

Vì sao Đảng và Nhà nước tặng cho Hà Nội danh hiệu *Thủ đô anh hùng*? Không chỉ thủ đô là anh hùng mà cả dân tộc ta là anh hùng suốt đời này qua đời khác. Tuy nhiên, Thủ đô Thăng Long - Hà Nội là trung tâm kinh tế, chính trị, văn hóa của cả nước nên cũng là trung tâm của chủ nghĩa anh hùng trước sự đánh phá của quân xâm lược.

Chúng ta tự nhận xét về mình như thế. Những bề bạn hiểu ta cũng coi ta như thế. Nhưng nhân dân Việt Nam sinh ra không phải để làm người anh hùng mà để làm những con người chân chính mang những phẩm chất tốt đẹp nhất của loài người.

Chủ nghĩa anh hùng của chúng ta xuất phát từ những điều bất hạnh mà chúng ta phải gánh chịu trước sự tàn phá của thiên nhiên và sự tàn bạo của kẻ xâm lược. Không anh hùng thì chết. Truyền thống văn hiến của dân tộc đòi hỏi nhân dân ta từ đời này qua đời khác phải sống anh hùng. Khi Hồ Chủ tịch tuyên bố dân tộc ta là dân tộc anh hùng, khi Đảng và Nhà nước tặng cho Hà Nội danh hiệu *Thủ đô anh hùng* thì phẩm chất anh hùng ở chúng ta không đơn giản như mọi quan niệm về anh hùng. Anh hùng là tinh thần không sợ khó, không sợ khổ, không sợ chết để bảo vệ lợi ích cộng đồng, chứ không phải như những kẻ cũng không sợ khó, không sợ khổ, không sợ chết vì quyền lợi ích kỷ của cá nhân mình, của tập đoàn mình để đàn áp và bóc lột người khác.

Ông cha ta đã để lại cho chúng ta một đất nước tươi đẹp. Chúng ta nghĩ đến tinh thần cần cù lao động, lạc quan, mưu trí của ông cha đã đổ bao nhiêu mồ hôi và xương máu vào mỗi thửa ruộng, mỗi thôn xóm, mỗi con đê, mỗi đoạn đường, mỗi góc phố của chúng ta ngày nay! Những phẩm chất ấy sống mãi ở mỗi người dân Việt Nam, biểu hiện rực rỡ ở con người Thăng Long - Hà Nội.

Với sự thống nhất giữa nhân tố *tình thương* và *trí tuệ* ấy, Nguyễn Trãi đã khái quát tính tất yếu của truyền thống anh hùng dân tộc qua hai câu thơ sau đây:

Trừ độc, trừ tham, trừ bạo ngược

Có nhân, có trí, có anh hùng.

Hà Nội là thành phố hòa bình, thể hiện truyền thống hữu nghị của dân tộc ta trong quan hệ quốc tế.

Vì sao thế giới đã đem danh hiệu *hòa bình* để tặng cho Thủ đô chúng ta, một Thủ đô đã suốt trong chiều dài lịch sử của mình luôn luôn cầm súng gươm để chiến đấu? Chúng ta cảm ơn thế giới đã hiểu biết chúng ta, đã nhận ra rằng con người Thăng Long - Hà Nội không phải là những con người hiếu chiến mà là những con người sẵn sàng đổ máu trên mảnh đất này để bảo vệ sự toàn vẹn lãnh thổ, bảo vệ cho cuộc sống an vui và hạnh phúc của toàn thể đồng bào mình, bảo vệ hòa bình và tình hữu nghị đầy yêu thương với toàn thể nhân loại.

Vì sao cũng với tinh thần trên, thế giới đã tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh là *Anh hùng dân tộc* và *Danh nhân văn hóa*? Tại sao như vậy? Bởi vì Hồ Chí Minh không chỉ suốt đời chiến đấu không mệt mỏi cho độc lập dân tộc, mà còn cho sự phồn vinh, tự do và hạnh phúc của cả nhân loại. Bởi vì Người đã đứng trên đỉnh cao *văn hóa của cả phương Đông và phương Tây*, để kết hợp chủ nghĩa yêu nước với chủ nghĩa quốc tế trong suốt cuộc đời hoạt động của mình.

Vì sao đến năm 2003, thế giới lại một lần nữa tôn vinh Hồ Chí Minh, con người suốt đời chiến đấu ấy, là *con người của hòa bình*?

Trong xu thế hội nhập toàn cầu và giao lưu quốc tế, bè bạn đến Việt Nam ngày một đông và từ đó càng hiểu biết ta hơn nữa.

Chủ nghĩa yêu nước Việt Nam luôn gắn với *tình yêu thương với cả nhân loại*. Nếu như người Việt Nam đời này qua đời khác phải cảm vũ khí để kiên quyết bảo vệ Tổ quốc thì Việt Nam vẫn không bao giờ muốn có chiến tranh. Ngược lại, dân tộc ta luôn luôn phấn đấu cho *hòa bình và hữu nghị* giữa Việt Nam với các nước láng giềng và nhân dân thế giới. *Chiến tranh* chỉ là bất đắc dĩ, còn *hòa bình* mới là mục tiêu lâu dài.

Nguyễn Trãi ngày xưa luôn luôn kêu gọi các tướng lĩnh phía bên kia phải nghĩ đến những người lính của họ gỏi đất nằm sương, rồi chết chóc trên chiến trường, bỏ vợ con họ đói rét nơi quê nhà.

Hồ Chí Minh qua những trận chiến thắng của ta, luôn luôn tỏ lòng xót thương cho những binh lính thương vong của bọn xâm lược. Trước sự đổ máu của bọn chúng, Hồ Chí Minh từng buồn rầu mà nói rằng: *Máu nào cũng là máu con người!*

Với quan điểm chiến tranh là việc bất đắc dĩ và hòa bình là mục tiêu lâu dài, nhân dân Việt Nam đã lấy hồ Hoàn Kiếm làm biểu tượng cho tinh thần chiến đấu và khát vọng hòa bình của dân tộc. Tôi thấy hồ Hoàn Kiếm là một địa điểm lịch sử và văn hóa, có thể là biểu tượng cho truyền thống văn hiến, anh hùng và hòa bình hữu nghị của Thủ đô. Nơi đây, Lê Lợi sau 10 năm cùng nhân dân ném mật nằm gai đã đánh bại quân xâm lược và giành lại non sông gấm vóc cho dân tộc, đã đem gươm trả lại cho hồ để xây dựng hòa bình cho đất nước và tình hữu nghị với nước láng giềng. Hình tượng vua Lê trả lại thanh gươm và rùa thiêng nhận lại thanh gươm ấy là biểu tượng hiếm có trong lịch sử nhân loại, là biểu tượng khẳng định việc thế giới tặng cho Hà Nội danh hiệu *Thành phố hòa bình* là rất hợp lý.

Năm nay, đón mừng Đại lễ Thăng Long ngàn năm tuổi, nhìn lại sự đánh giá của nhân dân ta, của Đảng và của bạn bè trên thế giới về Thủ đô của chúng ta, tôi xin ghi tặng Thủ đô hai câu đối như sau:

Văn hiến anh hùng, muôn trượng vươn cao trời Đại Việt.

Hoà bình hữu nghị, ngàn thu rực sáng đất Thăng Long.